

KARIKÁS FRIGYES ÍRÁSAI AZ ÚJ ELŐRÉBEN

EGY ELFELEDETT LATINKA-BALLADA

Karikás Frigyes első ízben 1924-ben jelentkezett az amerikai Új Előre hárságjain, Az öreg Lavrov című novellájával. Az 1923-as év mintegy fordulópontot jelent az Új Előre és a világszerte emigrációban szétszóródott, forradalmi magyar írók kapcsolatában. Gábor Andor és Illés Béla mellett, akik nevével már korábban is találkozhatunk a lap irodalmi rovatában, Bécsből, Berlinből, Párizsból, s nem utolsósorban Moszkvából mind sűrűbben érkezik novellát, verset tartalmazó posta az Új Előre New York-i címére. Barta Sándor, Hidas Antal, Illyés Gyula, Kiss Lajos, Zalka Máté és mások küldik írásaikat, s mind gazdagabbá válik — éppen a Kun Béla vezette, úgynevezett „moszkvai szerkesztőség” munkája révén — a tájékoztatás a fiatal szovjet állam politikai és gazdasági helyzetéről, irodalmi és kulturális életéről, és gyarapodik az oroszból fordított művek száma.

1926–27-ben Karikás írásai közül már csaknem az egész Harmincikilences Dandár felsorakozik az Új Előre irodalmi mellékleteiben, Korbély János, Az én Dobai Gábor bátyám, Petri Koczka Péter, mely mindegyikében megmutatkozik Karikás eredeti elbeszélő tehetsége. De az Új Előrében mutatkozik be először Karikás Frigyes, a költő is, először az 1927 újévi számban megjelent Újévi cselédfohással, s még ugyanebben az évben a népballadák hangját-hangulatát idéző, megrázó versével, a Latinka Sándorral. (Illés László és K. Nagy Magda hívták fel először a figyelmet Karikás verseire és költői tehetségére a „Karikás Frigyes ismeretlen írásai” című közleményükben, az Irodalomtörténeti Közlemények 1961-es évfolyamában. Az Újévi cselédfohász valamelyes eltérést mutat az ott kéziratból közöltől, de a két versnek az Új Előrében történt megjelenéséről nem tesznek említést.)

Karikás költeménye — már a téma azonosságából következően — közeli rokonságot mutat Hamburger Jenő közismert Latinka-balladájával. De míg Hamburger balladájában a tragikus eseményt énekli meg, Latinka Sándor életének utolsó perceit s meggyilkoltatását, Karikás a „holdvilággal hóttak járnak” néphit világába illeszti bele Latinka alakját. Éppen ezáltal sikerül megteremtienie a ballada hangulatát, s érzékeltetnie, hogy a proletárforradalom emléke, s vele Latinka alakja mennyire elevenen él a magyar nép emlékében.

KOVÁCS JÓZSEF

LATINKA SÁNDOR

SOMOGYI LEGENDA

I.

Az iccaka én is láttam...
Lenn a cselédházban háltam,
Dehogy háltam, háltam vóna,
Hogyha épen tudtam vóna.
Ház mögött a szeles ólba,
Üres hassal, térdig hōba.
János bátyám vén kocája
Sivított az iccakába.
Míntha fülembé rit vóna,
Cseléd-disznó cseléd-sorja.
Egyszer csak úgy éjfélt verve,
Míntha késsel volna szelve
Elhallgatott a vén jószág.
Nosza, mondom, ezt már hajtják!
Csak úgy mezítlábra kelve
Pitvarajtót maj' kiverve
(Szél hasított csontot, velőt)
Ott álltam a faház előtt.

II.

... Fehér lepedő volt rajta,
Hófehér az ábrázatja,
Szeme odva feketéllett,
Mégis bennvót minden élet.
Szeginy-élet, cseléd-élet. —
(Az éjhomály szerteszéledt.)
Sebes lábát fagy mardosta,
A vén kocát csitítgatta.

III.

Sándor bátyám, ides bátyám,
Én leszek a Beke István,
Kaposvárott, emlékezzen,
Együtt nyúztak az egyesben.
Akkor kend még szemmel látott,
Velem egy-két jó szót váltott,
Nem feledem iletembe,
Itt van most is a fülembé,

Sándor bátyám, ides bátyám,
Ides bátyám, Sándor bátyám.

IV.

Hej, de bitang lett az élet,
Minden ember cseléddé lett.
Földre néző bús cseléddé,
Korbács-tűrő vén cseléddé,
Mintha vére hűt ki vóna,
Mintha mindenki úr vóna,
Mintha szóga egyse vóna.
Láncra verik az apámat,
Teherbe verik hűgámat,
Sírba teszik az anyámat,
Elhajtották a marhámat.
Sose járt itt ilyen tatár!
Otthon van nálunk a zsandár,
Az vigyáz a major-rendre.
Azt mondják, hogy így van rendbe,
Cseléd ember így van csendbe.
Bizony, van baj garmadával!
Úgy elmennék a halállal,
Senki se tartana vissza.
De gondojjuk, majd megissza
Valaki a levét ennek!
S így a napok tovamennek.

V.

Azért úgy a hamu alatt
Sándor bátyám tüze gyullad.

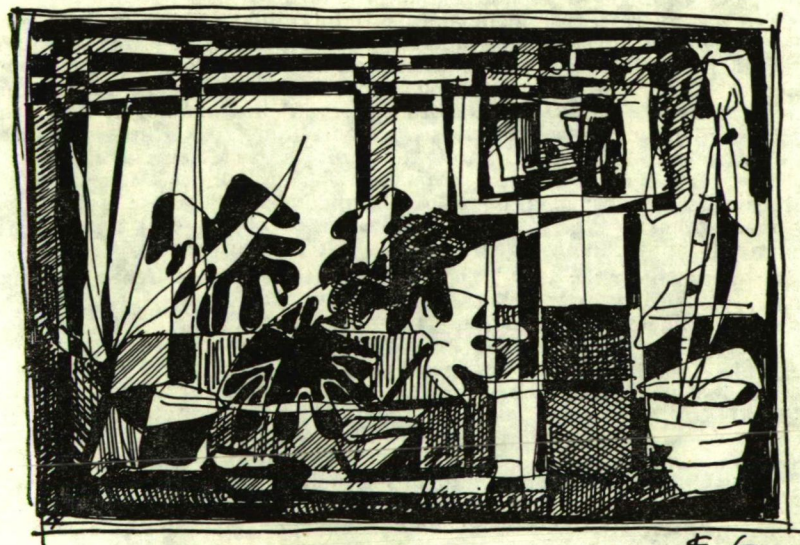
Nem pattogó, nem ég lánggal,
Mégsem hamvad a világgal.
Lassan érik vad paráztsba,
Tüzet ver majd hét határba.
Terjed a tűz hét világra,
Nagy majorról kis tanyára.
Egy országból másikba csap,
Minden cseléd kapára kap.
Jaj, csak soká ne tartana,
Jaj, csak mindjárt felcsaphatna,
Hej, csak kiáltanék nagyot,
Olyan verekednén vagyok!
Nem birom ki, ides bátyám,
Belehalok, Sándor bátyám,
Sándor bátyám, ides bátyám,
ides bátyám, Sándor bátyám!

VI.

Vén koca a széles ólba,
Belébutt a szalmás hóba,
Megnyugodott, békén maradt,
Sándor bátyám tovahaladt.
Lenézett a havas földre,
Minden világos lett tőle,
Csak a kastély sárga orma
Mintha belepirult volna.

...
Kin' a fagyon soká álltam,
Lassan haladt, soká láttam.

... Csakhogy egyszer én is láttam.

§. 63.

Fischer Ernő rajza